

באחד מסופי השבוע של חודש מאי '96, התקיים
בזמנה כנס הנשים המזרחיות הראשון. אנו מביאות
מדברי אחת המארגנות, מירה אליעזר, ומאחת
המשתתפות, אמל אלסנע.

"אנחנו פה וזה שלנו"

מיגוון רחב של נושאים (כשמונים) בהקשר של מזרחיות. מחמת קוצר הזמן בחרנו לקיים רק שלושים סדנאות בנושאים כמו חינוך, תוכניות לימודים, רווחה, רפואה מזרחית, בעיות אכילה, מאפיינים של דיכוי, פמיניזם מזרחי, חטופי תימן ואחרים.

"לא רק סדר היום של המזרחיות שונה מסדר היום של האשכנזיות. גם צורת ההתארגנות שונה, אינטימית יותר: לפני שאנחנו מגיעות לעניין עצמו, אנחנו מכשירות את הקרקע על-ידי יצירת יחסי היכרות אינטימיים. יצירת האינטימיות בתהליך ההתארגנות, והירידה למורכבות של כל אחת מאתנו, איפשרו לנו להבין טוב יותר את הדיכוי שלנו. למשל, הבנו שההיסטוריה שלנו עוותה ואף הושמדה בחלקה על-ידי הממסד האשכנזי. גילינו

אנחנו והנשים שנרשמו באמצעותנו, ליחס משפיל וגזעני. האשכנזיות, שנבהלו ממספר הנשים והילדים המזרחים שהגיעו (למרות שידעו על מספרנו מראש), התייחסו אלינו כאל 'פרימיטיביות' ואל ילדינו כאל 'אינדיאנים'. גם על סדר-היום שלנו הן רצו לשלוט: באו אלינו בדרישות, שלא נדבר על דיכוינו על-ידי נשים אשכנזיות אלא על-ידי הגבר המזרחי. על הנושא שרצו שנדבר - אחוות נשים - לא יכולנו לדבר. אחווה של יומיים היא חסרת ערך, כאשר למחרת חוזרים לאותם יחסי כוח דכאניים.

"האכזבה מהנסיונות להשתקטנו הולידה את ההחלטה לעשות כנס משלנו - כנס שיאפשר לנו, הנשים המזרחיות, לדבר על הדיכוי שלנו על-ידי הממסד האשכנזי. תוך כדי הכנת הכנס הועלה

החלטה לקיים כנס של נשים מזרחיות לא נולדה במקרה", אומרת מירה אליעזר, הוועד מפעילות הל"ה, הוועד לקידום החינוך בשכונות, כפרים ועיירות פיתוח, ואחת ממארגנות הכנס. "היא תוצאה של ההבנה, שיש כל מיני נשים באוכלוסייה, ולכל אחת מאבקים משלה. מאבקי הנשים המזרחיות שונים ממאבקי האשכנזיות בשל השוני במוצא ובמעמד. מעמדן של האשכנזיות מאפשר להן נקודת זינוק שונה. בעוד שהן יכולות להאבק למען טייסת, אנחנו צריכות לדאוג לחינוכה הבסיסי של הבת, שיאפשר לה להשיג תעודת בגרות.

"ההחלטה לארגן כנס משלנו גמלה בנו לאחר הכנס הפמיניסטי הארצי העשירי. אף שהשתתפנו בהכנת הכנס הזה, זכינו

יה

"נשים רבות טענו, שאסור שבכנס תהיינה נשים אשכנזיות. נשים מיפו הסבירו זאת ביחס המתנשא של חלק מהאשכנזיות, שעדיין מפחדות מאיתנו, כי הן רואות בנו משהו מלוכלך. כרגע אנחנו לא יכולות לנהל איתן דרשיח שוויוני, כי הן באות מעמדה מתקיפה. למשל, כשהתעוררה בעיה, כאשר אחת המזרחיות אמרה לאשה דרוזית שירושלים היא בירתנו לנצח, העלו האשכנזיות את נושא ירושלים והפגיעה ברגשות הנשים הלא-יהודיות במטרה לפוצץ את הכנס. האשכנזיות חזרו כל הזמן והעלו את הוויכוח על ירושלים, ודרשו בתוקפנות שמארגנות הכנס תתנצלה. הדרך שלנו לפתור בעיות כאלו היא שונה. לפני שאנחנו מגיעות לדיון בנושא, אנחנו יוצרות רקע לדו-שיח. רק לאחר שיחה וקשר אנחנו מגיעות לנושא. העלאת הוויכוח בעניין ירושלים היתה ניסיון להסיט את תשומת הלב מסדר היום של הכנס. בסדר היום שלי, אני

שאיננו יודעות מספיק אפילו על ההורים שלנו. יש הורים ששותקים, כי למדו שהעבר שלהם נחשב 'מלוכלך'. אחת ממטרות הכנס שהתגבשה בשלבים אלו היתה, לפיכך, העברת מידע הקשור אלינו: כשאדע את ההיסטוריה שלי, יהיה לי יותר קל להגיד מי אני.

"באירגון הכנס השתתפו גם נשים אשכנזיות, שהגיעו למסקנה שאין להן בית בפמיניזם האשכנזי, כי הוא אליטיסטי ומדכא נשים מזרחיות וערביות. עבדנו על תכני הכנס כשנה. העבודה נעשתה בהתנדבות. החלטנו בעיקר להעביר מידע על הכנס וליצור דיון סביבו.

"לכנס הגיעו כארבע מאות נשים וילדים מכל קצווי הארץ - מזרחיות, אתיופיות, ערביות, דרוזיות ואשכנזיות. כשני שלישים מהן הגיעו על רקע פעילות בקהילה. הסדנאות נערכו בקבוצות אינטימיות של כעשרים נשים. בנושא החינוך, למשל, נוצר בסיס משותף למאבק בין

**מירה אליעזר:
האויב שלי הוא לא הערבי,
האויב שלי הוא האשכנזי**

רוצה להבין קודם כל את הדיכוי שלי, ואחר-כך להתפנות ולהתבונן באפשרות שיש בי גם צד מדכא.

"הכנס היה הישג: זו פעם ראשונה בישראל שכנס שלם מוקדש לבעיה המזרחית, בעיקר של נשים, מול הממסד האשכנזי. הניסיון לגבש את הזהות המזרחית שלנו נעשה על-ידי הכרה ולמידת ההיסטוריה שלנו וההתמודדויות היום-יומיות שלנו. יצאנו משם עם חוויה של ביחד, ועם הרגשה שהמפגש שלנו עם עצמנו ועם אחרות עוד לא מיצה את עצמו".

ראיינה: רחל גיורא

דרוזיות למזרחיות, שהבינו שיש להן הרבה מהמשותף על רקע היחס הלא-שוויוני של מערכת החינוך כלפי ילדיהן.

"מזרחיות וערביות מערים מעורבות העלו את סדר היום שלהן בצורה ספונטנית. הן החלו לדבר אחת עם השניה על משמעות הדו-קיום שלהן, שהוא השלום השקט הקיים שנים רבות בערים המעורבות בישראל. אפילו שעדיין אי-אפשר לומר שהשישי-שבת הזה נתן לנו מידע ואפשרות לניתוח מלא, בכל זאת, הבנת ההיסטוריה שלנו עזרה לנו להבין את השבר ביחס הדו-ערכי שלנו לערבים. אני הבנתי שהאויב שלי הוא לא הערבי, האויב שלי הוא האשכנזי.

"יהר גשתי אורחת"

הן אלה שהיו צריכות להודיע לצענני שבקרב הקהל נמצאות גם ערביות ושעליה לגלות לכך רגישות.

"בעקבות התקרית הזאת, וגם בשל העובדה שבערב הראשון דיברו רק על עניינים הנוגעים לנשות ה"ה - כאילו אין בין משתתפות הכנס גם סטודנטיות ונשים מארגונים אחרים - הרגשתי, לצערי, כמו אורחת ולא כמו שותפה מלאה. הדמיון הבין-תרבותי, שבגללו הוזמנו לכנס כקבוצה, לא חיפה על תחושת הזרות והניכור שלי. הרגשתי שם הרבה יותר חסומה מאשר בכנס הפמיניסטי הכללי בשנה שעברה, שבו היינו שותפות פעילות ומלאות. אולי משום שבכנס הכללי משתתפות באירגון נציגות מכל שלוש הקבוצות - ערביות, מזרחיות ואשכנזיות. בכל אופן, שם הרגשתי שזה בית, משפחה, שלכולנו יש מקום וחלק. מהכנס המזרחי, לעומת זאת, יצאתי בתחושה מאוד לא טובה, ולא רק אני. בפגישת סיכום, שערכנו כעבור זמן מה, ניסחנו בכתב את התחושות והדעות שלנו לגבי מה שקרה, ושלחנו העתק למארגנות. אני הרגשתי, פשוט, שדיכאו אותי שם. נכון שהאשכנזיות משתתפות בדיכוי המזרחיות, אבל המזרחיות, מצידי, מדכאות את הנשים הערביות.

"חשוב לי מאוד לקחת חלק במאבק של נשים נגד הדיכוי שלהן, ולא משנה לי אם הן מזרחיות, אשכנזיות, פלסטיניות או בדואיות כמוני. בעקבות הכנס הזה, רק התחזקה דעתי נגד קיום כנסים נפרדים. גם אנחנו, הבדואיות בדרום, עורכות מפגשים, שבהם אנחנו דנות בבעיות ובעניינים הספציפיים שלנו. אבל ברור לי שצריך להביא את הדברים האלה לכנס פמיניסטי כללי, ולפעול ביחד למען מטרות משותפות. זה כמו פדרציה, שבה עובדים גם על רמת המיקרו וגם על רמת המקרו. "לדעתי, כנס כללי מאפשר לנו לא רק לפעול למען המטרות המשותפות לכולנו, אלא גם להתייחס לבעיות הפנימיות בינינו ולטפל בהן - לדבר, להקשיב, להבין את הצרכים והמצוקות של כלל הנשים ושל קבוצות יחודיות בתוכן. רק ככה פותרים דיכוי. נשים מזרחיות לבד, מה הן יעשו? כל הזמן יטחנו מיס: אנחנו מדוכאות, אנחנו מקופחות. אבל מה הלאה? הרי כל עוד האשכנזיות לא יכירו, לא ישמעו ולא יבינו את המזרחיות, אף פעם לא יהיה לזה פתרון".

ראיינה: מירי קרסין

לי: תראי, כולנו מזרחיות. האמת, המשפט הזה לא כל-כך דיבר אלי. אני מבינה שהיא רוצה להבליט את המזרחיות שלה, אבל אני, מצידי, רוצה להבליט את הערביות שלי, ולכל הפחות שלא יתעלמו ממנה. "הכנס עצמו היה מאד מעניין ושמעתי הרבה הרצאות טובות, אבל היו גם הרבה בעיות. לדעתי, הגיעו לא מעט נשים שלא היו בשלות למפגש בין יהודיות וערביות. היו כאלה שהביעו דעות פוליטיות - נגד ערבים ונגד שלום - שמאוד הקשו והכבידו עלי. הדבר בלט במיוחד במסיבה שהתקיימה בסוף הערב הראשון. כל הערב רקדנו יחד לקצב שיריה של מרגלית צנעני, שסיימה את הופעתה בשיר על ירושלים.

א מל אלסנע, סטודנטית לעבודה סוציאלית, שנה ג', באוניברסיטת באר-שבע, ופעילה מרכזית בעמותת נשים לגייה - לקידום ולשיפור מעמד האשה הערבית בדרום הארץ ובעיירת מגוריה לגייה בפרט, השתתפה גם היא בכנס הפמיניסטי המזרחי הראשון. על ציפיותיה מהכנס ותחושותיה לאחריו היא מספרת: "בגמר הרצאה שלי באוניברסיטה העברית, ביום האשה הבינלאומי האחרון, פנתה אלי אחת מפעילות ה"ה והזמינה אותי ואת עמותת לגייה לכנס הפמיניסטי המזרחי. בהתחלה לא הבנתי מה הנשים המזרחיות רוצות, ולמה צריך כנס נפרד. כנס נשים זה

אמל אלסנע:

בכנס לא היתה שום מרצה ערבית

ולא הייתה כל התייחסות אלנו

כערביות. כשהתלוננתי על כך:

אמרו לי: תראי, כולנו מזרחיות.

לא היתה לי בעיה עם השיר עצמו, אבל בדברי ההקדמה שלה, הצהירה צנעני שירושלים היא בירת היהודים לנצח. כשמעתי את זה לא יכולתי להמשיך לרקוד. התיישבנו, אני וחברותי, מאוד פגועות, אבל לא רצינו לקלקל את השמחה. למחרת העלינו את הנושא, אנחנו וגם נשים מזרחיות, בסדנאות וכן גם בשלב 'המיקרופון הפתוח' בסוף הכנס. הרבה נשים הסכימו איתנו והרגישו כמונו, אבל היו הרבה שבכלל לא הבינו למה נפגענו, ולא היו מוכנות לשמוע ולהבין גם את הצד שלנו. בסך הכל, נראה לי, שהטעות ביסודה היא של מארגנות הכנס.

לכל הנשים, אמרתי לפעילות ה"ה, ולא משנה מי הן או מה הן. אבל אחרי ששוחחנו על מצבן של המזרחיות והדיכוי שלהן בידי אשכנזיות, הסכמנו בעמותה לנסוע לכנס כדי להכיר, לשמוע ולהבין. "ואז קיבלנו את ההזמנות ואת התכנית וראיתי שאין שום מרצה ערבית ושום התייחסות למצבן של נשים ערביות, וזה מאד הכעיס אותי. צילצלתי למארגנות והצעתי שהעמותה שלנו תדבר על מעמד האשה הערבית בארץ. אמרו לי שמאוחר מדי, שהכל כבר מתוכנן וסגור ואין אפשרות לשנות דבר. כשהתלוננתי על כך שאין כל התייחסות אלינו כערביות, אמרו